

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XIX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**PROCEEDINGS
of the XIX International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**2024
Астана**

УДК 001

ББК 72

G99

«GYLYM JÁNE BILIM – 2024» студенттер мен жас ғалымдардың XIX Халықаралық ғылыми конференциясы = XIX Международная научная конференция студентов и молодых ученых «GYLYM JÁNE BILIM – 2024» = The XIX International Scientific Conference for students and young scholars «GYLYM JÁNE BILIM – 2024». – Астана: – 7478 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-7697-07-5

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001

ББК 72

G99

ISBN 978-601-7697-07-5

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2024**

маңыздылығын атап өткенін атап өткім келеді. Зерттеу шеңберінде экономиканың даму сценарийлерін, инвестициялық ахуалды жақсартуды, бюджет шығыстарының аудиті мен бақылауын, сондай-ақ заңнаманы және қаржылық бақылауды нығайтуды қоса алғанда, негізгі сегменттер қаралды.

Ашықтық, жауапкершілік және тиімділік қағидаттарына негізделген бюджет қаражатын басқарудың кешенді тәсілін әзірлеу және іске асыру экономикалық өсуге қол жеткізу және Қазақстан халқының әл-ауқатын арттыру үшін аса маңызды болып табылады. Қаржылық бақылаудың қазіргі заманғы тетіктерін енгізу, сондай-ақ бюджеттік жоспарлау мен жұмсауды оңтайландыру мемлекеттік ресурстарды пайдаланудан түсетін әлеуметтік-экономикалық пайданы барынша арттыруға ықпал етеді.

Қорытындылай келе, бюджет қаражатын тиімді пайдалануды ынталандырудағы табыс биліктің, бизнес пен қоғамның барлық деңгейлерінің келісілген күш-жігерін талап ететінін атап өткен жөн. Қаржыны басқару тетіктерін ұдайы жетілдіру, өзгермелі экономикалық жағдайларға бейімделу және инновацияларға ашықтық Қазақстанның орнықты дамуы мен өркендеуінің ұзақ мерзімді мақсаттарына қол жеткізуге ықпал ететін болады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының Президенті. Мемлекет басшысы Үкіметтің кеңейтілген отырысын өткізді. <https://www.akorda.kz/ru/glava-gosudarstva-provel-rasshirennoe-zasedanie-pravitelstva-714237>
2. Бюджет қаражатын пайдалану тиімділігінің көрсеткіштер жүйесін қалыптастыру. <https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-sistemy-pokazateley-effektivnosti-ispolzovaniya-byudzhetnyh-sredstv>
3. Қазақстан экономикасының өсуі 2023 және 2024 жылдары жеделдейді, бірақ тәуекелдер сақталуда – АДБ. <https://www.adb.org/ru/news/kazakhstan-growth-accelerate-2023-and-2024-risks-remain-adb>
4. Қазақстанда 2023-2027 жылдарға арналған экономика дамуының үш сценарийі әзірленді. <https://primeminister.kz/ru/news/v-kazahstane-razrabotany-tri-scenariya-razvitiya-ekonomiki-na-2023-2027-gody-277843>
5. Денсаулық сақтау министрлігі. <https://lsm.kz/minzdrav-provedet-reviziyu-protokolov-dlya-snizheniya-neeftivnyh-trat-iz-fsms>
6. Бюджет қаражатын тиімсіз пайдаланғаны үшін есеп комитетінде мәлімдегендер жазаланбайды. <https://vlast.kz/novosti/32854-za-neeftivnoe-ispolzovanie-budzetnyh-sredstv-nakazyvaut-ne-teh-zaavlaut-v-sctnom-komitete.html>
7. Қазақстан экономикасы: тұрақтылық ма әлде реформалар ма? https://forbes.kz/process/expertise/ekonomika_kazahstana_chno_dalshe_-_stabilnost_ili_reformyi/
8. Қазақстанда 2023-2027 жылдарға арналған экономика дамуының үш сценарийі әзірленді. <https://primeminister.kz/ru/news/v-kazahstane-razrabotany-tri-scenariya-razvitiya-ekonomiki-na-2023-2027-gody-27784>
9. Денсаулық сақтау министрлігі. <https://lsm.kz/minzdrav-provedet-reviziyu-protokolov-dlya-snizheniya-neeftivnyh-trat-iz-fsms>
10. Қазақстан Республикасының Ұлттық экономика министрлігі ақпараты

УДК 338.45

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ РАЗВИТИЯ ГАЗОВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ КАЗАХСТАНА

Асанов Нұрислам Жылқыбайұлы

nurik.asanov.2000@bk.ru

Магистрант, Евразийский национальный университет имени Л.Н.Гумилева,
Астана, Казахстан

Современная газовая промышленность Казахстана является одной из ключевых отраслей национальной экономики и играет значительную роль в мировой энергетике. Страна обладает значительными запасами природного газа, занимая 16-е место в мире по этому показателю на 2023 год [1]. Это имеет прямое влияние на экономическое развитие страны, поскольку газовая промышленность является ключевым сектором не только для обеспечения внутреннего спроса на энергоносители, но и для экспортных возможностей, а также привлечения инвестиций в экономику.

Знаменитый казахский геолог, Каныш Сатпаев, оказал влияние на развитие газовой промышленности в нашей стране, руководя комплексным исследованием природных ресурсов полуострова Мангышлак [2]. Именно на Узеньском месторождении в 1960 году из скважины №18 был добыт первый фонтан газа, что стало значимым событием не только для региона, но и для всей страны [3].

Проекты Карачаганак, Кашаган и Тенгиз являются основными игроками в добыче газа в Казахстане, обеспечивая более 75% от общего объема добычи [4].

По данным с 2019 года по 2022 год объем производства газа снизился на 5.49% за 4 года, экспорт газа также сократился с 25,6 в 2019 году до 15,6 в 2021 году (на 39,06% за 4 года). На фоне сокращения экспорта газа и нефти, общая экспортная промышленность Казахстана снижается, сокращение поставок за рубеж вероятно связано на фоне увеличения поставок на внутренний рынок и снижения объемов производства (таблица 1).

Таблица - 1. Объем производства и экспорта газовой промышленности

Год	Объем производства (млн. куб. м)	Объем экспорта (млн. куб. м)
2019	56,4	25,6
2020	55,1	19,8
2021	53,8	16,0
2022	53,3	15,6

Примечание – составлено автором на основе источника [5, 6]

Доступ к международным рынкам является ключевым фактором для экспортной деятельности в газовой промышленности Казахстана. Казахстан обладает значительными запасами природного газа, что создает потенциал для его экспорта на мировые рынки. Рассмотрим основные аспекты доступа Казахстана к международным рынкам в газовой промышленности.

Казахстан располагается в центре Евразии и имеет стратегическое географическое положение между крупными потребителями природного газа в Азии и Европе. Это обеспечивает удобный доступ к различным рынкам и создает возможности для развития экспортной инфраструктуры.

Так же, Казахстан активно развивает инфраструктуру для экспорта природного газа. В частности, строительство газопроводов и газовых компрессорных станций способствует увеличению возможностей поставок газа на международные рынки. Например, газопроводы "Центральная Азия - Китай" и "Казахстан - Китай" играют важную роль в экспорте газа в Китай, одного из крупнейших потребителей газа в мире.

Казахстан предоставляет регуляторную поддержку для развития газовой промышленности и стимулирует инвестиции в этот сектор. Устойчивое инвестиционное окружение и благоприятные условия для бизнеса создают дополнительные возможности для экспорта газа на международные рынки.

Доля на мировом рынке природного газа является важным показателем конкурентоспособности экспортёра. Чем больше доля на мировом рынке, тем сильнее позиция страны в мировой газовой индустрии.

Согласно последним данным по мировой энергетике от компании ВР на 2023 год,

запасы газа Казахстана составляют 2.3 трлн кубических метров, что соответствует 1.2% от общемирового объема. Этот уровень запасов остается неизменным с 2016 года. Казахстан занимает 16-е место в мировом рейтинге по объему запасов газа и четвертое место среди стран СНГ, уступая лишь России, Туркменистану и Азербайджану. Однако по данным ОПЕК, запасы газа в Казахстане занимают 22-е место в мировом рейтинге и третье место среди стран СНГ, уступая только России и Туркменистану (таблица 2) [1].

Таблица - 2. Доля от мировых запасов

Наименование	ВР, трлн, м3	Доля от мировых запасов	Наименование	ОПЕК, трлн, м3	Доля от мировых запасов
1. Россия	37,4	19,9%	1. Россия	47,8	22,7%
2. Иран	32,1	17,1%	2. Иран	34,0	16,2%
3. Катар	24,7	13,1%	3. Катар	23,8	11,3%
4. Туркменистан	13,6	7,2%	4. США	16,4	7,8%
5. США	12,6	6,7%	5. Туркменистан	14,0	6,6%
16. Казахстан	2,3	1,2%	21. Казахстан	1,8	0,9%
Мир	188,1	100%	Мир	210,1	100%
<i>Примечание – составлено автором на основе источника [1]</i>					

Таким образом, различия в оценке запасов газа Казахстана могут вызваться разными методами оценки и источниками данных, использованными ВР и ОПЕК. Несмотря на это, важно учитывать, что вне зависимости от конкретных цифр, наличие значительных запасов газа позволяет Казахстану иметь вес на мировой газовом рынке и активно участвовать в мировой энергетической торговле.

С учётом роста объёма потребления газа на внутреннем рынке выросли на 28,83% за период с 2019 по 2022 годы. Этот значительный рост потребления газа указывает на увеличение спроса на природный газ в стране, что, вероятно, связано с развитием промышленности, повышением уровня жизни населения и ростом экономики. Однако, такое быстрое увеличение потребления природного ресурса может создать проблемы с его поставкой, особенно в условиях ограниченных запасов. Остановка экспорта природного газа в осенне-зимний период 2023/2024 годов свидетельствует о серьезной обеспокоенности правительства страны относительно обеспечения внутреннего рынка газом в условиях растущего спроса. Такое решение, вероятно, было принято для предотвращения возможного дефицита газа на внутреннем рынке и минимизации возможных негативных последствий для экономики и населения (таблица 3).

Таблица - 3. Потребление газа

Год	Потребление газа в Казахстане (млрд м ³)
2019	16,3
2020	17
2021	18,6
2022	21
<i>Примечание – составлено автором на основе источника [7, 8, 9, 10]</i>	

4 ноября 2014 года была утверждена Генеральная схема газификации Республики Казахстан на период с 2015 по 2030 годы [11]. Этот важный шаг стал отправной точкой для стратегического развития газовой инфраструктуры страны. Основные направления схемы включают расширение газопроводной сети и содействие использованию газа как чистого и эффективного источника энергии.

В связи с реализацией Генеральной схемы газификации, внутреннее потребление газа в стране постепенно увеличивается. Помимо этого, был принят Комплексный план развития газовой отрасли до 2026 года [12]. Этот план предусматривает ряд мер по увеличению ресурсной базы газа, реформированию газового рынка и сдерживанию цен для социально-уязвимых категорий граждан.

В рамках Комплексного плана предусмотрено проведение дополнительных исследований и разведки газовых месторождений, модернизация газоперерабатывающих заводов и создание более конкурентной среды на газовом рынке. Особое внимание уделяется социальной защите населения через сдерживание цен на газ для тех, кто находится в более уязвимом положении.

В целом, эти стратегические меры направлены на укрепление газовой отрасли Казахстана, повышение ее эффективности и содействие стабильному и устойчивому развитию страны в целом.

Анализ газовой промышленности Казахстана позволяет сделать несколько ключевых выводов. Во-первых, страна обладает значительными запасами природного газа, что дает ей потенциал для участия на мировых рынках и активного участия в мировой энергетической торговле. Однако, разница в оценках запасов газа между различными источниками указывает на необходимость учета методов оценки и источников данных при анализе.

Во-вторых, внутренний рынок Казахстана также является значимым фактором, влияющим на экспортную деятельность. Рост потребления газа на внутреннем рынке за последние годы привел к снижению экспорта в определенные периоды, что подчеркивает важность балансирования внутреннего и внешнего спроса и предложения.

В-третьих, доступ к международным рынкам играет ключевую роль для экспортной деятельности. Географическое положение Казахстана между крупными потребителями газа в Азии и Европе создает благоприятные условия для развития экспортной инфраструктуры, а активное развитие такой инфраструктуры, как газопроводы, способствует расширению возможностей поставок газа на международные рынки.

В целом, учитывая все вышеупомянутые факторы, можно заключить, что газовая промышленность Казахстана имеет потенциал для дальнейшего развития как на внутреннем, так и на международных рынках. Эффективное использование своих ресурсов, развитие инфраструктуры и стратегическое партнерство с ключевыми игроками в газовой индустрии могут способствовать устойчивому и успешному развитию этого сектора в будущем.

Список использованных источников

1. "Halyk research." URL: https://halykfinance.kz/download/files/analytics/AC_gas.pdf
2. "Официальный веб-сайт правительства Казахстана." - URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/mfa-mexico/press/article/details/161266?lang=ru>
3. "SKNews." - URL: <https://sknews.kz/news>
4. "Economic research institute." - URL: <https://economy.kz/ru/Mnenija/id=139>
5. "ЦДУ ТЭК." - URL: https://www.cdu.ru/tek_russia/articles/3/1100/
6. "Официальный информационный ресурс Премьер-Министра Республики Казахстан." URL: <https://primeminister.kz/ru/news/po-itogam-2022-goda-vo-vseh-sektorah-obrabatyvayushchey-promyshlennosti-nablyudaetsya-pozitivnaya-tendenciya-rosta-110565>
7. "Официальный информационный ресурс Премьер-Министра Республики Казахстан." - URL: <https://primeminister.kz/ru/news/za-poslednie-5-let-v-rk-postroeny-1-334-km-magistralnyh-gazoprovodov-i-bolee-20-tys-km-raspredelitelnyh-setey-24101751>
8. "Официальный веб-сайт правительства Казахстана." URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/energo/activities/4905?lang=ru#:~:text=%D0%A2%D0%B0%D0%BA%D0%B8%D0%BC%20%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%BC%2C%20%D0%BF%D0%BE%20%D1%81%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%8F%D0%BD%D0%B8%D1%8E%20%D0%BD%D0%B0,3%20%D0%B4%D0%BE%2017%2C0%20%D0%BC%D0%BB%D1%80%D0%B4>

9. "Tengrinews." - URL: https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/kazakhstan-stolknutsya-defitsitom-gaza-2025-godu-minenergo-467256/
10. "Neftegaz." URL: <https://neftegaz.ru/news/transport-and-storage/771599-kazakhstan-nebudet-eksportirovat-gaz-zimoy-2023-2024-gg-iz-za-rosta-potrebleniya/>
11. "Нормативно-правовая база Республики Казахстан." - URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1400001171/links>
12. "Нормативно-правовая база Республики Казахстан." - URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2200000488>

ӘОЖ 553.33

ТЕҢІЗ ЖҮК ЛОГИСТИКАСЫНЫҢ ДАМУЫ ЖӘНЕ ҚАЗАҚСТАН ЭКОНОМИКАСЫНА ӘСЕРІ

Асемхан Алина, Нурбекқызы Ақсунқар

aksunkar.nur14@gmail.com

6B04102-Экономика мамандығының 3-курс студенті

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, Астана қ. Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – Раимбеков Ж.С.

Теңіз тасымалы – тиімді және үздіксіз жүк тасымалдау жүйесі. Теңіз жүк тасымалы халықаралық саудада жаһандық көлемінің шамамен 85%-ын тасымалдау үлесін алады. Теңіз жүк тасымалы халықаралық сауданың дамуының іргетасы бола, тиімді және тұрақты халықаралық байланыстарды орнатуға тікелей әсер ететіні кеңінен мойындалған. Ол үлкен көлемдегі жүктерді ұзақ қашықтыққа тасымалдауға мүмкіндік береді. Жүктердің басым бөлігі шикі мұнай, мұнай өнімдер, сұйытылған табиғи газ және сусымалы химиялық өнімдер сияқты сұйық жүктерге қатысты. Теңіз көлігінің көлемі бойынша екінші орынды контейнерлер алады [1].

Теңіз тасымалы логистикасының ерекшеліктеріне қатысты мыналарды бөліп көрсетуге болады:

1. Маршрутты қалыптастырудағы икемділік. Теңіз кемелері жолдармен байланысты емес және белгілі бір жолды таңдауда жеткілікті еркіндікке ие;
2. Жеткізу болжамдарының дәлдігі. Заманауи технологиялар мен әдістер кемелердің портқа келу уақытын жеткілікті дәл есептеуге мүмкіндік береді;
3. Тасымалдау не арнайы кемелерде, не контейнерлерде жүзеге асырылады. Бір санаттағы жүктің үлкен партиясын тасымалдау қажет болса, жеке кемелерді жалдау тиімдірек. Контейнерлер мультимодальды тасымалдау немесе біріктірілген жүктерді жеткізу үшін жиі пайдаланылады [2].

Қазақстан экономикасындағы көлік-логистика саласы ерекше рөл алады. Еліміз Еуразия континентінің қақ ортасында орналасқан, кең көліктік және коммуникациялық желіні қамтамасыз етеді, бұл оны Еуропа-Азия трансконтиненталды көпіріндегі маңызды буынға айналдырады. Жақсы құрылған логистикалық жүйе мен инфрақұрылым Қазақстандағы индустриялық серпіліс үшін, логистикалық қажеттіліктерді тиімді қамтамасыз етуге қабілетті көлік жүйесінің эволюциясы дамуына әкеледі. Мемлекет басшысы теңіз көлігін дамытуға ерекше жолдардың бірі - Транскаспий бағытын дамудың айтқан болатын. Транскаспий халықаралық көлік жолы (ТХКЖ) - Қазақстан, Әзірбайжан және Грузия арқылы Қытай мен Еуропа елдерін байланыстыратын халықаралық көлік дәлізі. Ол екі көлік түрін қамтитын мультимодальды маршрут: теміржол және теңіз. Бұл маршрут 10 мың шақырым теміржол желісі, 10 теңіз порт және 70 мың бірлік жылжымалы құрам кіреді. Қара теңізге Баку және Поти арқылы қосатын Транскаспий халықаралық көлік маршрутының тиімділігін арттыру өңірдің экономикасы мен халықаралық сауданың дамуына, сауда көлемін арттыруға, басқа мемлекеттермен қарымқатынас реттеу үшін қажет [3].